

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА
В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ:
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету
біоресурсів і природокористування України*

**Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни
та глобальних викликів**

**25 травня 2023 року
Київ, Україна**

Організатор конференції:

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу: мат. Міжн. наук.-практ. конф., секція 4: Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). Київ, 2023. С. 358.

Матеріали конференції подано в авторській редакції.

У збірнику подано результати обговорення актуальних проблем, перспектив і шляхів забезпечення продовольчої та екологічної безпеки в умовах війни, плану відновлення України, сталого розвитку світу в контексті глобальних і регіональних викликів, трансформації суспільства та формування нової парадигми розвитку.

Редакційна колегія:

Ніколаєнко С. М. (відповідальний редактор), Кваша С. М., Кондратюк В. М., Ткачук В. А., Шинкарук В. Д., Барановська О. Д., Баль-Прилипка Л. В., Братішко В. В., Глазунова О. Г., Гриценко І. С., Діброва А. Д., Євсюков Т. О., Каплун В. В., Коломієць Ю. В., Кононенко Р. В., Васишин Р. Д., Мельник В. І., Остапчук А. Д., Отченашко В. В., Рудик Я. М., Ружило З. В., Савицька І. М., Тонха О. Л., Цвіліховський М. І., Яра О. С.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів

Відповідальний за випуск: **Отченашко В. В.**

© НУБіП України, 2023.

УДК 070:355.01

**ЖУРНАЛІСТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ**

Чумак Т.М.,

кандидат педагогічних наук, доцент (tchumak27@ukr.net)

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ*

Журналістика здійснює зростаючий вплив на долю людства, і це наочно підтверджується в епоху формування глобального інформаційного простору. Особливо нині, від останньої чверті ХХ століття і дотепер, коли журналістика увійшла в період потужних перетворень. Наразі цілком очевидно, що професія журналіста істотно змінюється. Отже, обговорення проблем, котрі постали перед журналістикою, та пошук шляхів подолання кризових явищ у нашому суспільстві є наразі досить актуальними та важливими.

Однією з найголовніших проблем, з якими стикається журналістика сьогодення, як зазначає О.Пархітько [1], є втрата довіри до традиційної журналістики з боку цільової аудиторії. Другою значною проблемою слід назвати неухильне прискорення темпів роботи, що призводить до ремісництва, яке підмінює творчий підхід. Журналісти починають відмовлятися від складних форм та не намагаються шукати цікаві ідеї, віддаючи перевагу шаблонним рішенням. Третя проблема полягає в тому, що сучасна журналістика все більше відхиляється від журналістських стандартів. Найбільша небезпека тут полягає у фактичному розмиванні кордонів між працею журналістів, блогерів та користувачів соцмереж.

Коли ми говоримо про війни останнього десятиліття, ми маємо на увазі війни, в яких задіяні зовсім інші механізми. Український Майдан почався з допису у фейсбуці, арабська весна почалася з Фейсбуку, соцмережі стали інструментом координації, поширення інформації. І почасти вони поділили суспільства на різні табори. Соцмережі наразі існують разом з телебаченням, газетами та радіо. Це медіа, які працюють без фільтрів. Там може бути і правда, і неправда, і відверта пропаганда. Водночас соцмедіа – це медіа, з якими треба рахуватися.

Під час висвітлення воєн змінилися самі соцмережі. Якщо в ХХ столітті переможець у війні наполягав на своїх умовах, зараз не зовсім так. У президента країни-агресорки мета війни в Україні – не перемога. Він хоче, щоб його наратив переміг. Соцмережі – це процес наративів. І тому журналіст має бути ще більш професійним. З цього приводу журналіст С.Рахманін зауважує: «Безумовно, соціальні мережі стали впливати на суспільство і на журналістику набагато сильніше, ніж це було раніше. Це по-перше. Що стосується соцмереж впливу на прошарки і на класи, то я б сказав так: соцмережі впливають на тих, хто впливає на громадську думку. І ось саме це використовується як інструмент тими, хто в гібридній війні, в комерційних інтересах намагається використовувати лідерів громадської думки. А від них залежить те, наскільки ця гра вдається чи ні. Можна заштовхнути будь-яку брехню, будь-яку пропаганду, будь-яку агітацію, будь-який комерційний чи політичний інтерес, приправивши його емоцією. Гнів – найбільш затребувана емоція в соцмережах. Талановито написавши гнівний пост, ти збираєш тисячі лайків за годину, не замислюючись. Це інструментарій» [2].

Під час збройних конфліктів, чи то внутрішніх, чи то міжнародних, роль засобів масової інформації набуває особливого значення. Слід зауважити, що під час війни фактично відсутні організації громадянського суспільства, які могли б контролювати органи влади та збройні сили, а отже, журналісти стають головним (якщо не єдиним) джерелом неупередженої та об'єктивної інформації. Наслідком стало те, що сьогодні для багатьох представників масмедіа військова журналістика перетворилася на небезпечну професію, яка вимагає бути в центрі подій – поряд із насильством, смертями, – ризикуючи власним життям, адже в зоні збройного конфлікту здоров'я і життя журналіста може піддаватися великій небезпеці. З одного боку, журналісти можуть впливати на припинення війни, публікуючи факти гуманітарних катастроф та насилля і привертаючи увагу міжнародної спільноти, з іншого – журналістів можуть також використовувати для подальшої ескалації конфлікту.

Життя журналістів у такому разі перетворюється на розмінну монету – від банального викупу до показової страти задля терору. Документи, які посвідчують належність до журналістського співтовариства, інколи використовуються для прикриття іншої діяльності – як наслідок, ми маємо підозріле ставлення до журналістів з боку військових [3].

Широкомасштабна війна Росії проти України поставила перед медійною спільнотою багато нових викликів. Зокрема, це стосується і різних аспектів роботи журналістів в умовах воєнного стану. Нині у ЗМІ з'явилися рекомендації щодо інформації, яку не можна розголошувати в медіа під час воєнного стану та рекомендації для журналістів від Управління зв'язків з громадськістю ЗСУ. Комісія з журналістської етики також підготувала рекомендації щодо вживання стилістично забарвленої лексики в журналістських матеріалах про війну та рекомендації, які стосуються висвітлення загибелі людей під час війни.

У березні – травні 2022 року Комітет Міністрів Ради Європи ухвалив нові рекомендації, які стосуються впливу цифрових технологій на свободу вираження, висвітлення в медіа виборчих кампаній, якісної журналістики у цифрову еру і боротьби з мовою ворожнечі. Зокрема, рекомендація CM/Rec(2022)16 Комітету Міністрів державам-членам щодо боротьби з мовою ворожнечі закликає уряди розробити комплексні стратегії для запобігання і боротьби з мовою ворожнечі, зокрема шляхом ухвалення ефективної законодавчої бази і впровадження відповідним чином вивірених і пропорційних заходів. Роблячи це, національним органам влади слід ретельно збалансувати право на приватне життя, право на свободу вираження поглядів і заборону дискримінації. Оригінальний текст Рекомендації доступний за посиланням [4].

Україна отримала широкомасштабну підтримку у протидії російській військовій агресії та пропаганді на медійному фронті. Географія підтримки широка: до списку тих, хто бореться з російською пропагандою, котра загрожує усьому світові, входять представники і представниці медіаспільнот понад 35 країн із Європи, США, Канади, Японії. Ця підтримка різнопланова та різностороння: збір грошей для українців, блокування російської пропаганди, трансляція українських каналів, благодійні концерти, відкриття українських радіостанцій. Ситуацію в Україні висвітлюють близько 8500 акредитованих іноземних журналістів та журналісток. Їх кількість постійно збільшується, а медіаакції збирають кошти в сумі сотень мільйонів євро на допомогу Україні. Завдяки увазі міжнародної медіаспільноти до війни в Україні та її наслідків, до героїчного опору українського народу, численним репортажам, телерадіомарафонам, благодійним концертам та іншим акціям, що транслюються по всьому світі, вдається не тільки розповідати про ті катастрофічні збитки та руйнування, що зазнає Україна, але й об'єднувати світ навколо протидії війні, відновленню деокупованих українських територій та захисту миру на планеті.

Отже, висвітлення воєнних дій – одне з найскладніших завдань для будь-якої журналістської організації або журналіста, і не тільки через небезпеку для здоров'я і життя репортера. Дуже складно оцінювати й зважувати уривчасту та суперечливу інформацію, з'ясовувати, що саме відбувається, і подати об'єктивну картину подій, особливо якщо мова йде про рідну країну самого репортера. Основним ресурсом для тих, хто готується до небезпечного відрядження або передбачає своє перебування в нештатних ситуаціях, був і залишається досвід попередників. Поведінка кожного кореспондента в гарячій точці – справа не тільки його особистої безпеки, але і безпеки колег, на яких може позначитися його нерозважливості або прагнення продемонструвати свої переваги. Важливо знати, як правильно поводитися і як виконувати завдання в таких умовах.

Перелік посилань

1. Пархитько О. В. Проблеми сучасної міжнародної журналістики: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/20039>.

2. Три розмови про медіа: журналістика і війна. Ін-т ресурс: <https://hromadske.ua/posts/zhurnalisti-na-viini>.

3. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ : «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с.

4. Рекомендації Комітету Міністрів РЄ, що стосуються якісної журналістики у цифрову епоху. Ін-т ресурс: <https://www.nrada.gov.ua/natsionalna-rada-oprylyudnyuye-4-rekomendatsiyi-komitetu-ministriv-rye-shho-stosuyutsya-yakisnoyi-zhurnalistyky-u-tsyfrovu-epohu/>.